

Onderwerp

Aanbieding voortgangs- en monitoringsrapportage Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS)

Kern mededeling:

Hierbij ontvangt u de eerste voortgangs- en monitoringsrapportage stikstof, zoals door het college vastgesteld op 22 maart 2022. De rapportage betreft de invulling van de monitoringsafspraken zoals opgenomen in de Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS), zoals door u vastgesteld in het eerste kwartaal van vorig jaar.

Mededeling:

Naar aanleiding van het vervallen van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) door Raad van State uitspraken op 29 mei 2019 zijn Rijk en provincies gestart met een gezamenlijke aanpak van de stikstofproblematiek, ieder vanuit haar eigen rol. In het voorjaar van 2021 heeft u de Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS) vastgesteld zoals opgenomen in het rapport 'Aanpak stikstof in Flevoland; Kaders 2021 en verder; gedateerd februari 2021'. De FAS beschrijft de Flevolandse invulling van haar rol in de oplossing van deze problematiek, gebaseerd op vier pijlers:

1. Vergunningverlening, toezicht en handhaving op orde;
2. Projecten van provinciaal belang worden gerealiseerd en economische ontwikkeling blijft mogelijk;
3. Stikstofreductie (reductie van de bijdrage aan de overbelasting van stikstof op Natura 2000);
4. Natuurinclusieve samenleving

In paragraaf 3.4 is een paragraaf over de monitoring van het programma opgenomen. Hierin staat de volgende afspraak:

"Wij rapporteren jaarlijks richting Provinciale Staten over de voortgang van de aanpak. Daarin geven we duidelijk weer welke stappen zijn ondernomen om knelpunten op te lossen en wat het effect van de maatregelen is (ook op emissie-niveau). Hiervoor stellen we meetbare indicatoren op." Bijgaande rapportage betreft de eerste van deze jaarlijkse rapportages. In de rapportage wordt ingegaan op de aanpak en voortgang op alle vier de pijlers en wordt een vooruitblik geworpen op de aankomende periode.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Voortgangs- en monitoringrapportage stikstof	2936695	Ja

Registratienummer

2937969

Datum

29 maart 2022

Afdeling/Bureau

SENB

Openbaarheid**Openbaar****Portefeuillehouder****Hofstra, H.J.**

Ter kennisname aan PS en
burgerleden

PROVINCIE
FLEVOLAND

Flevolandse aanpak stikstof

Voortgangs- en monitoringsrapportage maart 2022

Inhoud

Voorwoord	3
1. Stikstofmonitor Flevoland	5
2. Voortgangsrapportage stikstofbeleid in Flevoland	9
Pijler I	11
Pijler II	13
Pijler III	14
Pijler IV	16
3. Korte terug- en vooruitblik op landelijke ontwikkelingen en hoe Flevoland hierop inspeelt	17
Bijlage: Begrippenlijst	19

VOORWOORD

Voorwoord

Voor u ligt de eerste voortgangs- en monitoringsrapportage van de Flevolandse aanpak Stikstof. De stikstofaanpak van de provincie Flevoland is in februari 2021 vastgelegd in de '[Aanpak stikstof in Flevoland](#)' (FAS).

FAS

Een nieuwe balans vinden tussen ecologie en economie, dat is het hoofddoel van de Flevolandse aanpak stikstof. Daarom vindt u in deze aanpak enerzijds een stevige en geloofwaardige doelstelling voor stikstofreductie op een natuurinclusieve manier en anderzijds een inzet om projecten van provinciaal belang te realiseren. Hiervoor is het op orde brengen van de vergunningverlening, toezicht en handhaving een belangrijke randvoorwaarde.

Landelijk

Het afgelopen jaar liet veel ontwikkelingen op het gebied van de stikstofaanpak in Nederland zien. Er is een stikstofwet ingevoerd, er zijn stikstofbanken opgericht, er is een 25 km afkapgrens ingevoerd en er is een begin gemaakt met inzet van gelden voor bronmaatregelen. Er zijn budgetten beschikbaar gekomen voor natuurherstel en de tool Aerius wordt regelmatig aangepast. Dit terwijl er zich wekelijks nieuwe ontwikkelingen in de "spelregels" van het stikstofbeleid voordoen. Dit is het gevolg van nieuwe jurisprudentie door de honderden rechtszaken over deze materie.

Een nieuw regeerakkoord is intussen gepubliceerd met daarin grote ambities ten aanzien van stikstof en forse budgetten voor de (integrale) stikstofaanpak.

Flevoland

Flevoland speelt uiteraard in op deze ontwikkelingen en houdt daarbij de belangen van de provincie scherp in het oog. Het realiseren van onze doelstellingen is het hoofdkompas voor ons beleid. In het afgelopen jaar startten we met onze gebiedsgerichte aanpak, werden de eerste stikstofrechten aangekocht en is een begin gemaakt met het legalisatieprogramma van de PAS-meldingen en vrijstellingen. Ook kijken we in deze rapportage vooruit naar de komende periode, waarin onze aanpak haar eerste vruchten zal afwerpen.

Leeswijzer

Deze rapportage behandelt de ontwikkelingen in de stikstofreductie, de voortgang in de vier beleidspijlers en een korte schets van de landelijke ontwikkelingen. Het betreft de periode februari 2021 tot en met februari 2022. In deel 1 vindt u een eerste versie van de stikstofmonitor Flevoland, met de ontwikkelingen in de stikstofdepositie op Natura-2000 gebieden. In deel 2 wordt nader ingegaan op de voortgang van het beleid aan de hand van de 4 beleidspijlers van het programma Stikstof. Deel 3 bevat een korte terugblik en vooruitblik over de landelijke ontwikkelingen op stikstofgebied en hoe de provincie Flevoland daarop kan inspelen.

We hebben elkaar ontmoet bij beeldvormende sessies en in verschillende Statencommissies. Hier spreekt grote betrokkenheid uit. Dat zijn belangrijke en waardevolle sessies om op voort te bouwen.

Deze rapportage is een verdere duiding op deze beeldvormende sessies en geeft daarmee inzicht in de voortgang en stand van zaken van de stikstofaanpak in Flevoland.

Gedeputeerde Staten, Lelystad, maart 2022

1. STIKSTOF- MONITOR FLEVOLAND

Deze monitor geeft de ontwikkelingen in de stikstofdepositie in Natura-2000 gebieden zo objectief mogelijk weer. Inclusief het Flevolandse aandeel daarin. Deze hoofdindicator maakt duidelijk hoe we op weg zijn de stikstofreductiedoelstelling te halen.

Belangrijkste indicatoren

De belangrijkste indicatoren van deze monitor zijn de ontwikkeling van het Flevolandse aandeel in de deposities op de relevante Natura 2000 gebieden en ons aandeel in de overschrijding van de KDW (kritische depositiewaarde). Uit de FAS: 'We streven naar reductie van de Flevolandse bijdrage in de overbelasting van dichtbij gelegen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Die overbelasting brengen we, net als de landelijke doelen, stapsgewijs terug ten opzichte van de situatie in 2019: met 40% in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035.'

Systematiek bepalen aandeel van Flevoland

Om te bepalen wat het aandeel van Flevoland is in de deposities, kijken we naar de stikstofemissies in Flevoland in relatie tot de totale emissies. Dit voor zover relevant voor het Natura 2000-gebied. Daarbij houden we rekening met de afstand van de Flevolandse emissies tot de betreffende Natura 2000-gebieden.

RIVM, CBS en WUR

We gebruiken daarbij objectieve bronnen zoals de gegevens van het RIVM, CBS en de WUR. Deze gegevens zijn beschikbaar voor de jaren 2019, maar nog niet voor de jaren daarna.

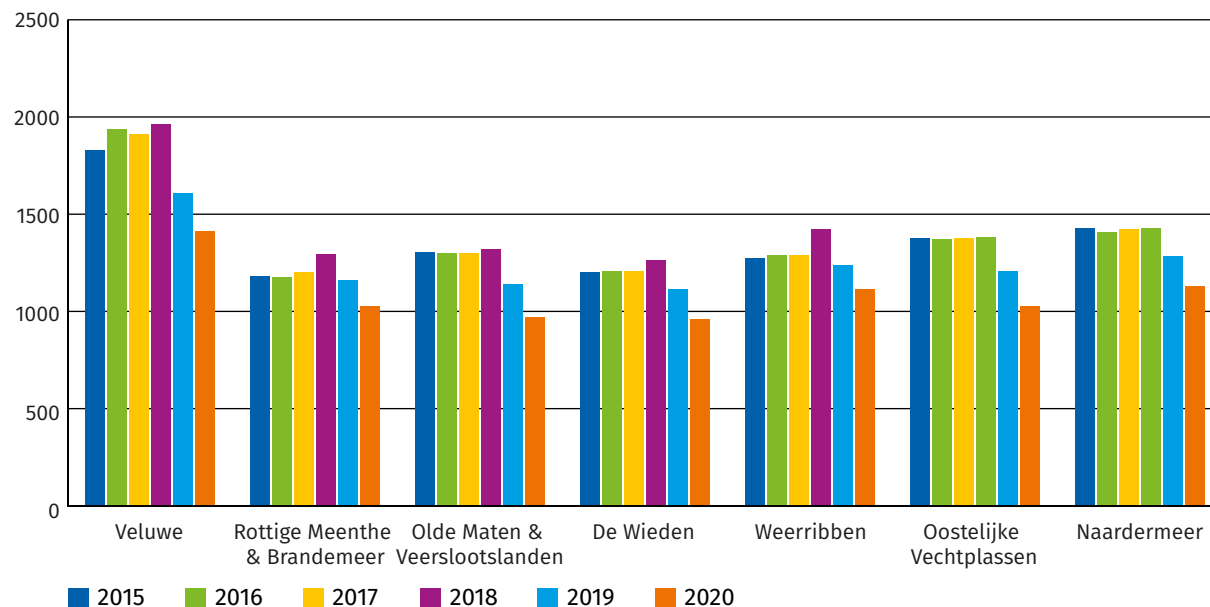
Dit betekent dat de ontwikkelingen in 2020 en 2021 pas in de volgende rapportages naar voren komen. In dit document werken we 2019 uit als referentiejaar en laten belangrijke karakteristieken van de stikstofproblematiek zien. Dit inzicht is nodig voor een effectief stikstofbeleid. In figuur 1 ziet u de ontwikkeling van deze depositie voor de jaren 2015 tot en met 2020.

Dalende trend in deposities op natuurgebieden

Deze deposities laten een dalende trend zien voor 2019 en 2020 ten opzichte van het jaar 2018. Een verklaring hiervoor is de landelijk dalende trend voor de NOx-emissies als gevolg van het schoner worden van het wagenpark door verjonging. Dit wordt (incidenteel) versterkt door drastische afname in het aanbod van het wegverkeer als gevolg van de coronapandemie (2020).

Daarnaast zijn er ook natuurlijke fluctuaties in de depositie van stikstof. Zo ontstaan er in een regenachtig jaar minder deposities dan in een droger jaar met een andere windrichting.

Tenslotte is het belangrijk te vermelden dat het RIVM haar systematiek ten aanzien van het vaststellen van deposities en emissies op onderdelen soms aanpast aan nieuwe inzichten; dat geeft dan een vertekend beeld.

Figuur 1: Ontwikkeling in deposities

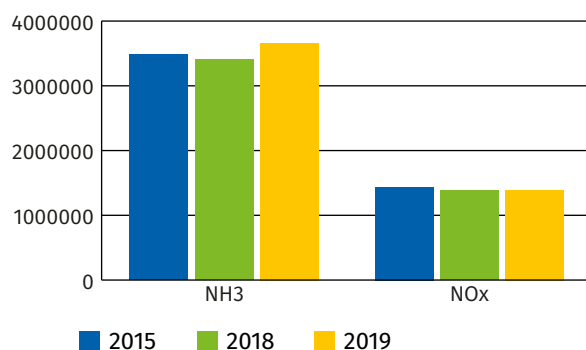
Het Flevolandse aandeel in de deposities geeft het volgende beeld:

Natura 2000-gebied	Gemiddelde totale depositie	Depositie vanuit Flevoland in mol/ha/ja	Aandeel in totale depositie
Veluwe	1.877	130	6,90%
Weerribben-Wieden	1.251	128	10,20%
Rottige Meente en Brandemeer	1.252	99,6	8%
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	1.354	67	4,90%
Naardermeer	1,380	44	3,20%
Drents-Friese Wold en Leggelderveld	1.768	45,4	2,60%
Ilperveld/Varkens-land/Oostzanerveld/ Twiske	1.176	15,7	1,30%

Tabel 1: Het Flevolandse aandeel in de stikstof-deposities en in de overschrijding van de KDW's

Niet-significante daling bijdrage deposities uit Flevoland

Ten opzichte van dit beeld uit 2018 verwachten we op basis van de indicatieve cijfers voor 2019 een niet-significante daling van de deposities van Flevoland in de Natura 2000-gebieden in 2019 van ongeveer 1%. De NH3-emissies in 2019 (gebaseerd op RIVM-data) lijken te stijgen ten opzichte van 2018.¹

Figuur 2: Ontwikkeling van stikstofemissies uit Flevoland

Stikstofemissie Flevoland

De stikstofemissie vanuit de provincie Flevoland bedraagt 6675 ton NOx en 4152 ton NH3. Onderstaande tabellen geven de verdeling over de belangrijkste sectoren weer.

NOx	Aandeel sector in totale NOx- emissie Flevoland in %
Verkeer en vervoer	67%
Landbouw	22%
Energie	4%
Industrie	1%

NH3	Aandeel sector in totale NH3- emissie Flevoland in %
Landbouw	89%
Consumenten	5%
Verkeer en vervoer	3%

Tabel 2: Aandeel van de Flevolandse sectoren in de stikstofuitstoot

Belangrijkste bronnen stikstof

Verkeer en vervoer vormen de belangrijkste bron van NOx-emissies. Landbouw is de belangrijkste bron van NH3-emissies in Flevoland. De NOx- emissies van verkeer en vervoer worden de komende jaren drastisch gereduceerd als gevolg van de verjonging van het wagenpark (oude, vieze diesels worden uitgefaseerd), van nieuwe, zeer strenge uitstootnormen en inzet op elektrische voertuigen (=zero-emissie vervoer) vanwege het klimaatbeleid. Dit gebeurt zowel op Europees als op landelijk niveau. Met dat beleid wordt een reductie van meer dan 50% van de NOx uitstoot van verkeer verwacht richting 2030, 2040 en 2050.

De conclusie is daarom dat NOx-uitstoot van het verkeer en vervoer (maar ook voor andere sectoren) goed meelift met het klimaatbeleid en dat aanvullend provinciaal stikstofbeleid niet nodig is, conform het beleid dat is vastgesteld in de Flevolandse aanpak stikstof (2021)

NH3 emissies landbouw

Dit geldt niet voor de NH3-emissies van de landbouw in Flevoland. De landbouw heeft een aandeel van 89% in de NH3-emissies in Flevoland. Deze emissies liften niet mee met het klimaatbeleid. Er wordt daarom ingezet op NH3 reductie door provinciaal beleid in combinatie met landelijk en Europees beleid. Daarom wordt in deze monitor verder gefocust op de NH3-emissies van de landbouw.

¹ Het RIVM geeft echter aan dat deze Flevolandse data voor 2019 gecorrigeerd moet worden. Dat betekent dat de NH3-emissies voor Flevoland in dit plaatje met circa 3% worden overschat (zie figuur 2).

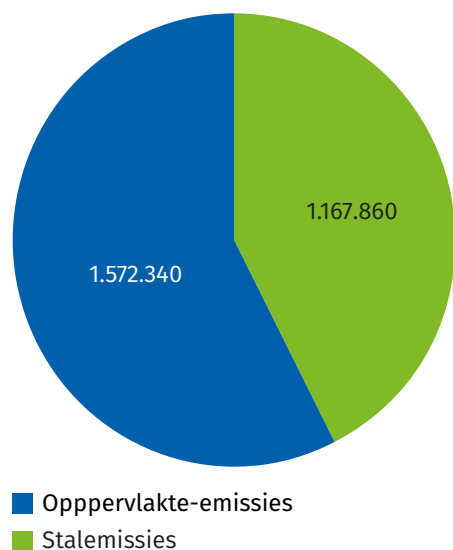
Oppervlakte- en stalemissies beide belangrijk

Relevant voor de verdere analyse is de bijdrage van de oppervlakte-emissies van de Flevolandse akkerbouw en de stalemissies van de Flevolandse veeteelt.

Inzetten op reductie van oppervlakte- en stalemissies

In Flevoland zijn de oppervlakte-emissies ongeveer 60% van de totale landbouwemissies van NH3 zoals te zien is in figuur 5. Daarom is het belangrijk dat naast de reductie van stikstof van stalemissies (waar emissiereductie makkelijker/ effectiever is) ook wordt ingezet op de reductie van oppervlakte-emissies.

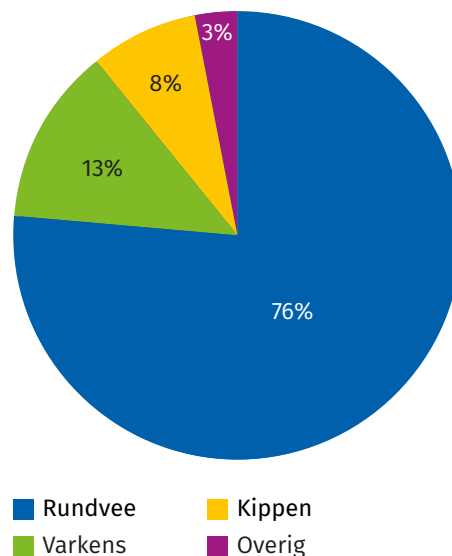
Om dit goed te monitoren is er aanvulling nodig op de meetpalen van RIVM.

Figuur 3: Aandeel NH3 emissies van oppervlakte- en stalemissies in Flevoland

De NH3-stalemissies van vooral rundvee, varkens en kippen zijn belangrijk

Bij het inzetten op NH3-emissiereductie uit de stallen wordt er gekeken naar diergroepen. Waarbij de conclusie uit figuur 6 is dat er vooral gekeken moet worden naar het houden van rundvee, varkens en kippen. Deze veroorzaken 97% van de NH3- stalemissies.

Figuur 4: Aandeel diergroepen in stalemissies

De ontwikkeling van het aantal dieren

De ontwikkeling van het aantal dieren in de provincie staat in de onderstaande tabel.

Met name in het aantal gehouden varkens is een flinke variatie te zien. In de voorlopige cijfers over 2021 is een forse toename te zien ten opzichte van 2020. De reden hiertoe wordt verder uitgezocht.

Jaar	Rundvee	Varkens	Kippen
2012	62.872	68.874	2.160.103
2013	66.241	64.042	2.390.440
2014	69.368	72.739	2.567.359
2015	73.755	56.285	2.675.974
2016	76.646	52.980	2.762.472
2017	72.378	48.434	2.654.471
2018	67.192	49.515	2.968.677
2019	65.037	46.609	2.880.758
2020	63.803	47.646	2.749.438
2021*	65.887	81.478	2.727.284

Tabel 3: Ontwikkeling aantal dieren in Fl (CBS)

Bedrijfseconomische kengetallen

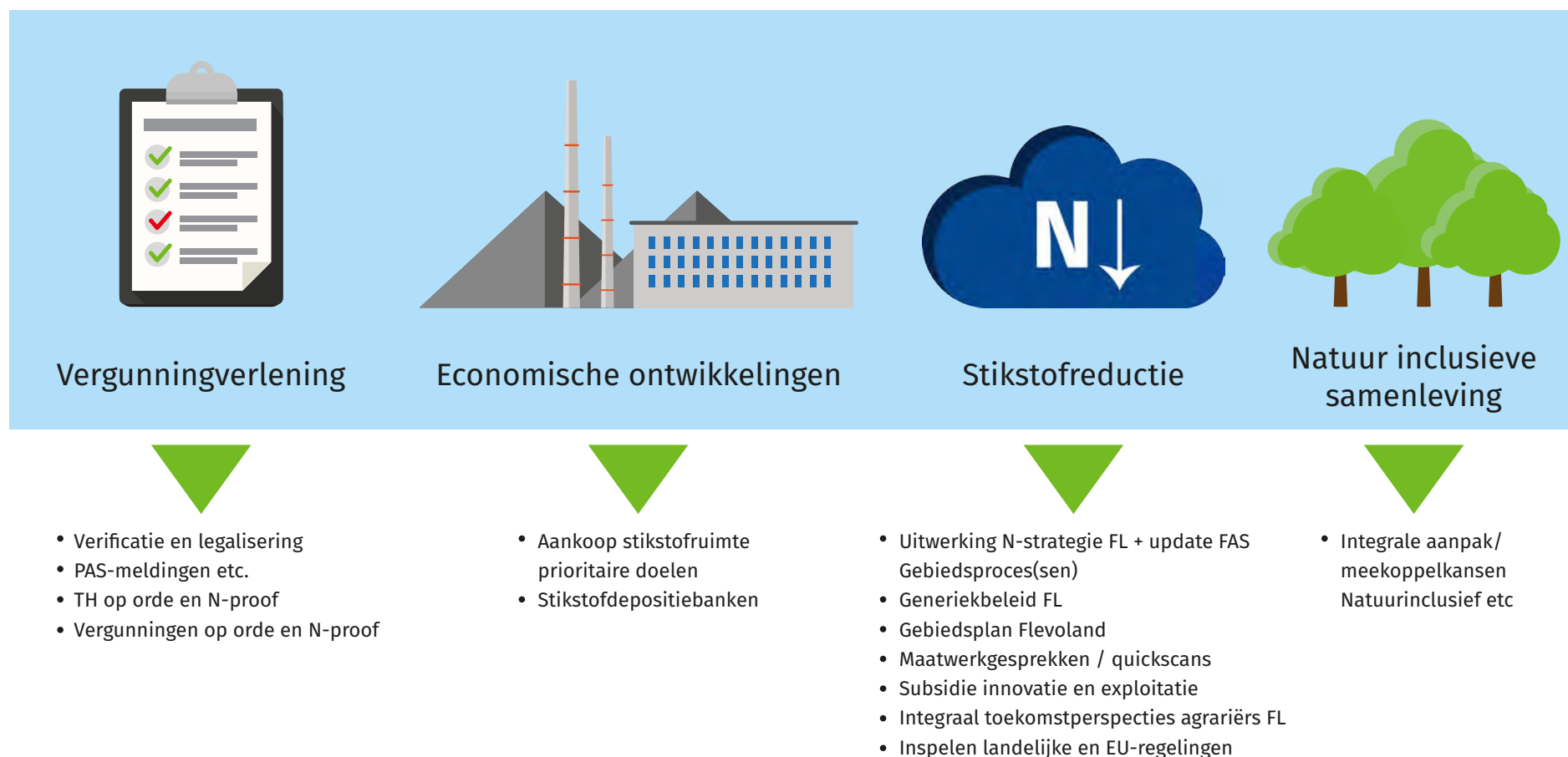
Tenslotte is het zaak om de bedrijfseconomische kengetallen van de agrarische sector zoals aantal bedrijven en bedrijfsomvang in hectaren/ aantal dieren te monitoren.

In 2021 waren er 1651 landbouwbedrijven. In 2021 waren er 1651 landbouwbedrijven. In 2020 waren er 1654. De oppervlakte van de cultuurgrond in Flevoland bedroeg in 2021 ca. 90.000 hectare. Dit was in 2020 nagenoeg hetzelfde (bron: CBS).

2. VOORTGANGS- RAPPORTAGE STIKSTOFBELEID IN FLEVOLAND

De ontwikkelingen van het stikstofprogramma in 2021 in vogelvlucht

Vanaf medio mei 2019 is provincie Flevoland actief om de stikstofproblematiek voor korte en lange termijn op te lossen.

In 2021 werd de FAS vastgesteld, daarna zijn de vier pijlers van de Flevolandse aanpak stikstof uitgewerkt in projecten en activiteiten.

Toelichting PAS-melders en vrijgestelden

Onder het PAS-programma waren verscheidene activiteiten vrijgesteld van de vergunningplicht. Een deel daarvan was wel meldingsplichtig. Met het vervallen van het programma werden die activiteiten opnieuw vergunningplichtig. PAS-melders en andere vrijgestelden zitten daarom sinds mei 2019 op slot en kunnen pas weer uitbreiden of veranderen als de PAS-melding is gelegaliseerd. Als onderdeel van de nieuwe Wet heeft het Rijk een programma opgenomen voor de legalisatie van deze activiteiten. Daarbij wordt gestart met de PAS-melders. De PAS-melders konden zich tot 1 december 2021 melden bij het RVO om in aanmerking te komen voor legalisatie. Er zijn 133 meldingen bij het RVO ontvangen van de 147 meldingen die in de PAS-periode zijn ingediend bij de provincie. De verwachting is dat de ontbrekende 14 meldingen tijdelijke projecten betreffen of meldingen die nadien zijn vervangen door een vergunning. Deze worden nog beoordeeld.

Pilot 20 meldingen

In de zomer van 2021 zijn als proef de eerste 20 meldingen van een aantal provincies geverifieerd. Flevoland deed ook aan deze proef mee. Uit de verificatie bleek dat er bij vier meldingen sprake is van intern salderen, zodat zij nog altijd vergunningvrij zijn. In overleg met de melder wordt een positieve weigering afgegeven. Inmiddels zijn alle overige meldingen bij de RVO opgevraagd en is het streven om alle meldingen in 2022 te verifiëren. Afhankelijk van het tempo waarin de door het Rijk gerealiseerde stikstofruimte beschikbaar komt, worden in periode 2022 tot en met 2024 vervolgens de PAS-melders gelegaliseerd. De aanpak voor de legalisatie van de overige vrijgestelde activiteiten is nog in oprichting. Deze legalisatie wordt bemoeilijkt doordat niet bekend is welke activiteiten dit exact betreft. De inschatting is dat het veel activiteiten betreft die allemaal slechts zeer beperkt stikstof uitstoten. Naar verwachting wordt de aanpak van deze activiteiten vastgesteld en gestart in 2022.

		totaal aantal aan- vragen	lopend	aange- houden	Geweigerd	buiten behande- ling	Inge- trokken	vergund	vergund externe saldering	positieve weigering
N-aanvraag veehouderij	2020	21	2	6	0	1	0	3	1	8
	2021	9	4	0	0	0	0	0	1	4
N-aanvraag overig	2020	13	0	5	0	0	3	2	0	3
	2021	6	6	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 4: Afgegeven NBW-vergunning 2020-2021

Vergunningverlening

In 2019 zijn de beleidsregels vastgesteld.

Vergunningverlening is sindsdien weer mogelijk.

De 11 vergunningaanvragen uit 2020 die zijn aangehouden betreffen aanvragen die nog niet compleet zijn. Deze initiatiefnemers willen uitbreiden, maar beschikken nog niet over de benodigde stikstofruimte. Zij zijn nog zoekende naar een oplossing.

Om te zorgen dat juridisch ingewikkelde VTH-beslissingen (VTH= Vergunning Toezicht en Handhaving) stikstofproof en goed onderbouwd zijn, is bijstand gevraagd aan de landsadvocaat.

Toezicht en handhaving

In 2020 en 2021 zijn er diverse handhavingsverzoeken ontvangen van de Mobilisation for the Environment (MOB). Naar aanleiding daarvan zijn er een zestal biomassacentrales aangeschreven om een vergunningaanvraag in te dienen. Deze zijn ontvangen en in behandeling. Daarnaast zijn er drie handhavingsverzoeken ingediend. Deze zijn afgewezen.

OFGV heeft hiervoor twee fte aan toezichtcapaciteit gekregen. Op korte termijn zal het college de definitieve toezichtstrategie vaststellen. Dit geldt als kader waarbinnen de OFGV invulling geeft aan de uitvoering van het toezicht op de stikstofuitstoot door bedrijven.

Vooruitblik: verifiëren PAS-melders

In 2022 worden alle PAS-melders (circa 150) geverifieerd. Zij ontvangen daarover een brief van de RVO. Als er stikstofruimte beschikbaar komt, krijgen de melders een vergunning, mits ze daarvoor in aanmerking komen. Flevoland onderzoekt samen met andere provincies of het legaliseren van de PAS-melders versneld kan worden. Verwachting is dat een aantal vrijgestelden gelegaliseerd worden.

In 2022 voeren we op basis van de nieuwe toezicht- en handhavingstrategie de eerste toezicht- en handhavingsacties uit.

In pijler II kochten we stikstofruimte die desgewenst voor MSNF of andere prioritaire projecten ingezet kan worden. Dit vergde veel tijd en inzet, maar is uiteindelijk wel gelukt.

Beleidsregels

In november 2021 besloten GS de Beleidsregels intern en extern salderen 2019 (ook relevant voor de stikstofbanken) in te trekken en te vervangen door geüpdate Beleidsregels salderen Flevoland. Deze beleidsregels lagen tot januari 2022 ter inzage, waarna deze definitief zijn geworden. Door deze vervanging blijven de beleidsregels gelijk lopen met de interprovinciale afspraken. Deze zorgen voor een kader waarbinnen ontwikkelingen vergund kunnen worden.

Interbestuurlijke stikstofbank

Daarnaast is het Flevolandse aandeel in de interbestuurlijke microdepositie stikstofbank ingesteld. Met deze stikstofbank kunnen bevoegde gezagen de stikstofruimte opslaan, sparen en uitgeven die anders verloren zou zijn gegaan.

Microdepositiebank

Deze microdepositiebank, die alle provincies gezamenlijk beheren, moet nog gevuld worden. Onder andere met restruimte die overblijft bij extern salderen, die anders onbenut zou blijven. Iedereen met resterende deposities tot maximaal 0,05 mol/ha/jr (zeer kleine deposities) kan van de beschikbare ruimte gebruik maken om de saldering rond te krijgen. De betekenis van deze bank is afgenomen door het besluit van het Kabinet in de zomer van 2021 om een afkapgrens van 25km te gaan hanteren waardoor emissiereducties al-

leen nog lokale (binnen 25km) effecten heeft. Hierdoor is het veel moeilijker de microdepositiebank landsdekkend te laten zijn.

Doelenbanken voor Flevoland

De doelenbanken worden per bevoegd gezag ingesteld. Gedeputeerde Staten besloten op basis van de gesprekken met Provinciale Staten om in het najaar van 2021 een stikstofbank op te richten voor prioritaire projecten. Deze bank dient om te sparen voor belangrijke projecten die van invloed zijn op de staat van de provincie. Projecten moeten primair alsnog zelf de benodigde ruimte vrijmaken, maar kunnen ook gebruik maken van beschikbare gezamenlijke ruimte.

Daarnaast is Gedeputeerde Staten voornemens om twee andere doelenbanken in te stellen in de loop van 2022. Het betreft een doelenbank voor het versnellen van de legalisatie van voormalige PAS vrijstellingen en een doelenbank ten behoeve van de gebiedsprocessen. Voor de doelenbank voor het legalisatieproces vindt afstemming met DG Stikstof plaats omdat het Rijk primair verantwoordelijk is voor het vrijmaken van ruimte voor dit legalisatieprogramma. Deze provinciale doelenbank dient daarom uitsluitend om deze ruimte uit provinciale middelen voor te schieten.

Van het voornemen om nog twee doelenbanken in te stellen is uw Staten per mededeling op 9 november 2021 geïnformeerd (registratienummer 2858401).

Vanaf 2022 worden de doelenbanken gevuld. Hiervoor zal vrijwillige opkoop van stikstofruimte van ondernemers plaatsvinden, maar ook andere vormen van vullende maatregelen worden in de toekomst niet uitgesloten.

In pijler III is de stikstofstrategie verder uitgewerkt en doorgerekend in een aantal scenario's. Dit laat zien welke stikstofstrategie nodig is in welke delen van Flevoland, zodat we de Flevolandse doelstellingen gaan halen. Met de juiste stikstofstrategie, voldoende middelen en de juiste invulling van randvoorwaarden gaat dit zeker lukken.

Stakeholders zijn betrokken

Er is een begin gemaakt met het gebiedsproces voor het Noord-Oosten van Flevoland. Er zijn circa 15 maatwerk- en keukentafelgesprekken geweest met voornamelijk agrariërs, maar ook met enkele ondernemers uit andere sectoren. Tot slot zijn er verschillende vergaderingen met Regietafel stikstof (met o.a. bestuurders van gemeenten, waterschap, LTO en RWS) in de provincie Flevoland) en het Klein Comité Agrariërs (een groep agrariërs uit Flevoland die als klankbord fungeert) belegd.

In het voorjaar van 2021 is een enquête onder agrarische ondernemers uitgezet. De uitkomsten van deze enquête worden meegenomen in de analyse en ontwikkeling van het beleidsinstrumentarium voor reductie van stikstof. In de zomer van 2021 is een oproep aan boeren in de oostkant van Flevoland verzonden om te participeren in het gebiedsproces. Hieraan hebben zo'n 60 agrarische ondernemers gehoor gegeven. In het najaar van 2021 is er een inventarisatie van de meekoppelkansen en een analyse van de instrumenten uitgevoerd.

Eind 2021 is het gebiedsproces begonnen met avonden voor de NOP, Zeewolde en Dronten. Gevolgd door keukentafelgesprekken met individuele agrariërs in de NOP. Er is een aanzet gemaakt voor een toekomstperspectief voor agrariërs in Flevoland.

Innovaties

Stikstofreducerende maatregelen en innovaties in de landbouw zijn cruciaal voor het behalen van de stikstofdoelstellingen. Daarom is hier vanuit het programma veel aandacht voor. Er zijn meerdere technieken bekeken. Er is intussen voor één techniek (de Stikstofstripper) afgesproken dat als deze techniek wordt toegepast, de betrokken ondernemer een innovatiesubsidie krijgt. In 2021 lieten de agrariërs een terughoudendheid zien in het aanvragen van stikstofsubsidies. De markt wacht nog af wat er komen gaat. De verwachting is dat er aanzienlijk meer subsidie-aanvragen komen als de Flevolandse stikstofstrategie, het gebiedsproces en de strategie van het nieuwe kabinet tot uitvoering komt. Hierover zijn we uiteraard met de agrariërs in gesprek.

Uitwerking stikstofstrategie

In 2021 is een uitgebreide analyse gemaakt ten behoeve van een concrete uitwerking van de Flevolandse stikstofstrategie. Hiervoor is een geavanceerd data-model voor Flevoland ontwikkeld met details over de Flevolandse emissies en deposities.

Voor deze analyse is uitgezocht welke emissie-reducties de provincie Flevoland moet realiseren om de doelen uit de FAS te bereiken. Er zijn verschillende beleidsscenario's ontwikkeld.

Daarin staat:

- Welke emissiereductie waar in Flevoland moet worden gerealiseerd.
- Welke stikstofreducerende technieken voor deze reductie zouden kunnen zorgen in combinatie met een aanname over het aantal stoppers en verplaatsers.
- Wat de kosten hiervan zijn voor ondernemers en de overheden.
- Welke beleidsinstrumentaria de overheid nodig heeft om de doelen te bereiken.

Meekoppelkansen

Voor zover mogelijk nemen we meekoppelkansen vanuit andere beleidsterreinen mee, de gevolgen van het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet en de introductie van de gebiedsdoelen. Een advies hierover van het RIVM wordt in maart/april 2022 verwacht.

Uit deze analyse blijkt in ieder geval dat het effect van emissiereductie op de daling van de deposities snel afneemt met de afstand tot het betrokken N2000-gebied.

De meest efficiënte wijze om de doelen te halen is dan ook een flinke emissiereductie van agrariërs in de Noordoostpolder dicht bij de Weerribben en Wieden in combinatie met een beperktere generieke emissiereductie in de rest van Flevoland.

Gebiedsproces en instrumentarium

Een zeer belangrijk onderdeel van pijler 3 is de gebiedsgerichte aanpak. Deze aanpak gaat om het beperken van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Om dit doel te bereiken, worden de opgaven per gebied aangepakt.

Om dit in goede banen te leiden, zijn er bepaalde voorwaarden aan het gebiedsproces verbonden. Zo wordt er gefocust op gebieden nabij Natura 2000 met overschrijding van de kritische depositie waarde. Verder wordt er middels de gebiedsgerichte aanpak ook gezocht naar meekoppelkansen met andere beleidsterreinen. Hierbij zijn de klimaataanpak, de realisatie van de bossenstrategie en de aanpak van de bodemdalingsproblematiek voorbeelden van relevante potentiële meekoppelkansen. Iets wordt als meekoppelkans gezien als er meerdere doelen, provinciaal of vanuit andere gebiedspartners, behaald kunnen worden zonder significante vertraging voor het behalen van de stikstofdoelen of zelfs met wederzijdse versterking.

Vooruitblik: gebiedsproces

In 2022 wordt het gebiedsproces volledig ingezet. De uitwerking van de stikstofstrategie wordt voorgelegd aan GS (15 maart 2022) en PS (20 april 2022) en er komt een inschatting van de kosten van deze strategie. Hierbij is van belang welk deel door Flevoland moet worden gedragen en welk deel door het Rijk. Het RIVM maakt een voorstel voor gebiedsdoelen. Flevoland moet een eerste opzet van een gebiedsplan opleveren. We verwachten een forse toename van het aantal maatwerkgesprekken.

Pijler IV betreft de koppeling van de stikstofstrategie met aanpalende beleidsterreinen. Er is gekeken welke verbindingen er zijn met het programma Natuur inclusief en het programma Landbouw Meerdere Smaken (LMS).

Het programma Natuurinclusief heeft 7 manieren van natuurinclusieve landbouw in kaart gebracht: silvopasture (afwisselend boomstroken en weiland), extensivering, agroforestry, voedselbossen, strokenteelt, biobased teelten en natte teelten.

Ook vanuit LMS is gekeken waar LMS en het stikstofprogramma elkaar kunnen versterken. Besproken is in de kpi's voor de akkerbouw ook stikstofdoelen op te nemen en samen te werken ten aanzien van de landbouwvisie voor de toekomst en het oprichten van proeftuinen. Er is daarnaast een ronde tafel stikstof geweest met provinciale trekkers van klimaatthema's, water en bodemdaling vanuit verschillende thema's te werken aan een integrale aanpak.

Deze meekoppelkansen worden meegenomen in een stikstofscenario. GS en PS krijgen op deze wijze hierin verder inzicht.

Hiermee wordt de aanpak van stikstof ingebed in een integrale aanpak. Hierin komen ook de opgaven voor klimaat en water te staan conform het nieuwe coalitieakkoord. Dit wordt doorvertaald naar het gebiedsproces.

Vooruitblik: integrale aanpak

In het landelijke coalitieakkoord wordt ingezet op een transitie van het landelijke gebied. Daarnaast zet men in op een integrale aanpak van beleidsterreinen met een grote (en juridisch afdwingbare) opgaves zoals stikstof, klimaat en de KRW (Kader Richtlijn Water). Er komt een transitiefonds Landelijk Gebied waarin € 25 miljard ter beschikking wordt gesteld. Flevoland ontwikkelt een Flevolands bod voor het oppakken van de verschillende opgaves. Daarin wordt ook de samenhang met het aanpakken van de woningbouwopgave door 100.000 extra woningen in Flevoland meegenomen. Intern zijn we bezig de aanpak van de transitie Landelijk Gebied in te bedden in de organisatie. De eerste contouren van het plan transitie landelijk gebied Flevoland zijn zichtbaar.

Interbestuurlijke samenwerking

Voor het welslagen van het stikstofprogramma is interbestuurlijke samenwerking van cruciaal belang. Daarom is er veel geïnvesteerd in IPO- overleggen op expertniveau, op het niveau van programma-managers en op bestuurlijk niveau. Op deze wijze wordt knowhow uitgewisseld. Bijvoorbeeld ten aanzien van jurisprudentie, beleidsregels en innovatietechnieken. Tevens zorgen we er zo voor dat fondsen op landelijk niveau ook neerslaan in Flevoland. In 2021 is een eerste succes daaromtrent gehaald met het binnenhalen van een budget van 9,5 miljoen voor de ontwikkeling van de natuur. In 2022 is zicht op een uitkering uit de Rijksbudgetten voor de 'Maatregel Gerichte Aankoop 2', waardoor een aanzienlijk bedrag beschikbaar komt voor Flevoland.

3. KORTE TERUG- EN VOORUITBLIK

**OP LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN EN
HOE FLEVOLAND HIEROP INSPEELT**

Vergunningverlening

Sinds de uitspraak waarbij het PAS werd vernietigd, zijn er verscheidene uitspraken gedaan die de mogelijkheden om te salderen aanscherpen. Niet alle uitspraken zijn door de Raad van State behandeld, waardoor de jurisprudentie nog niet volledig is uitgekristalliseerd. Duidelijk is dat de rechter steeds vaker een correcte afweging tussen natuurbelangen en economische belangen eist. Waar eerst tot nul rekenen altijd voldoende werk geacht (het voorkomen van toenames), vraagt de rechter nu ook om de zekerheid dat de natuurkwaliteit op orde komt voordat wijzigingen in economische activiteiten worden toegestaan.

Flevoland zit door het gebrek aan eigen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in een afhankelijke positie. Immers zijn wij niet in de gelegenheid om zelf natuurmaatregelen te nemen. Ook is de depositie op omringende Natura 2000-gebieden vanuit Flevolandse activiteiten te beperkt om zelfstandig tot voldoende daling op natuurgebieden te komen. Het komende jaar is de verwachting dat deze rechtspraak en de gezamenlijke manier om hier mee om te gaan zich verder uitkristalliseert. Het met Rijk en provincies gezamenlijk bepalen van gebiedsdoelen gaat hierin helpen. Immers moet eerst vast staan wat van elke partij wordt verwacht, voordat we concreet kunnen maken hoe we die verwachting waarmaken.

Gebiedsproces

We wachten niet af tot alle landelijke doelen en gebiedsdoelen zijn vastgesteld, maar we zijn reeds van start gegaan met gesprekken met ondernemers in het gebied.

Richtlijn bij het handelen is de afspraak voor de reductie van de depositie zoals in de Flevolandse aanpak stikstof staat, tot gebiedsdoelen dit eventueel wijzigen.

Meekoppelkansen

De intentie is om alle meekoppelkansen te benutten. In (gedeeltelijke) realisatie van de bossenstrategie (onderdeel agroforestry), die qua kansenkaart overlapt met de zone voor het gebiedsproces, zit alvast een verwachte meekoppelkans. Daarnaast zijn er meekoppelkansen zoals klimaat, energie of bodemdaling. Een gebiedsproces is een gezamenlijk proces. Daarom is het ook aan de gezamenlijke partijen om keuzes te maken in die meekoppelkansen.

Generieke aanpak

Voor de rest van de provincie wordt een generieke aanpak voorzien. We kijken naar instrumenten die voor de gehele provincie, of een groot deel daarvan, gaan gelden. Deze aanpak is weliswaar minder ingrijpend dan die van het gebiedsproces, maar is zeker relevant in het behalen van de doelen door de totale omvang. Het geldt immers voor alle bedrijven.

Instrumenten en bijbehorende middelen

Zowel voor de generieke aanpak als voor de gebiedsgerichte aanpak stellen we een instrumentarium op. Daarbij inventariseren we eerst welke instrumenten al beschikbaar zijn. Het betreft daarbij niet alleen fondsen en subsidies op provinciaal niveau, maar nadrukkelijk ook op Rijksniveau en Europees niveau.

Agrarische provincie

Het Rijk stelde reeds een aantal instrumenten beschikbaar, zoals de gerichte aankoopregeling en de beëindigingsregeling. Deze zien beiden toe op de sanering van veehouderijen. De inzet vanuit het Rijk op innovatie, verschoning en natuurinclusieve landbouw is tot nu toe beperkter.

Flevoland is en blijft naar verwachting een agrarische provincie. Dat ligt ook voor de hand, bijvoorbeeld gezien de ligging ten opzichte van de stikstofgevoelige natuur. Daarom steken we veel energie in communicatie met het Rijk om hier meer middelen voor beschikbaar te stellen.

Subsidies en financiële bijdragen

De opgave voor het reduceren van stikstof is groot. Vanuit het Rijk komen middelen beschikbaar. Wat we voorzien is dat er naast de bestaande middelen ook aanvullende provinciale instrumenten noodzakelijk zijn. Het gaat hierbij om subsidies en beleidsinstrumenten zoals een verordening ten behoeve van stikstofreductie en natuurinclusiviteit. De bedoeling hiervan is ondernemers te ondersteunen die willen innoveren, stoppen of verplaatsen. Zo blijft Flevoland werken aan stikstofreductie en het vinden van een nieuwe balans tussen ecologie en economie, conform het hoofddoel van de Flevolandse aanpak stikstof.

Vervolg

Het is de bedoeling om jaarlijkse een stikstofmonitor uit te brengen. Zo houden we de Provinciale Staten structureel op de hoogte hoe ver we staan met de aanpak van stikstof in Flevoland.

BIJLAGE

BEGRIPPENLIJST

AERIUS	AERIUS berekent de emissie van stikstof als gevolg van (economische) activiteiten en de depositie op Natura 2000-gebieden.
Extern salderen	Een mitigerende maatregel waarbij stikstofrechten van een ander bedrijf worden gebruikt om de eigen activiteiten mogelijk te maken. Daarvoor moet de stikstofdepositie in de nieuwe situatie worden vergeleken met de stikstofdepositie die is toegestaan op basis van de oude vergunde situatie (referentiesituatie).
Habitatrichtlijn	Richtlijn van de Europese Unie met als doel de biologische diversiteit in de lidstaten te waarborgen door bescherming van habitattypes en soort die van Europees belang zijn. De verplichtingen uit de Habitatrichtlijn zijn verwerkt in de Wet natuurbescherming (Wnb).
Hexagoon	Alle Natura 2000-gebieden zijn ingedeeld in deze zeshoeken met een oppervlakte van 1 hectare. De stikstofdepositie wordt per hexagoon bepaald.
Intern salderen	Aanpassing van de activiteit binnen een project of inrichting die ervoor zorgt dat de stikstofdepositie vermindert of gelijk blijft.
Klein comité agrariërs	Een groep actieve agrariërs in Flevoland die om de paar maanden naar provinciehuis Flevoland komen om actuele ontwikkelingen vanuit de agrarische hoek te bespreken.
Kritische depositie waarde (KDW)	De kritische depositiewaarde (KDW) is de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast door verzurende en/of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie.
Natura 2000-gebied	Een natuurgebied dat onderdeel uitmaakt van het Europese netwerk van natuurgebieden. Dit gebied is aangewezen op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn.
Programmatie aanpak stikstof	Systeem dat is ingevoerd om enerzijds natuurgebieden te beschermen tegen stikstofdepositie en anderzijds activiteiten mogelijk te maken die juist stikstofdepositie veroorzaken. De bedoeling was met landelijke maatregelen meer stikstofuitstoot te besparen dan dat op de grond van het PAS toegestane activiteiten veroorzaken. De Raad van State heeft geoordeeld dat het PAS niet voldoet aan de eisen van de Habitatrichtlijn.
RAV	Regeling ammoniak en veehouderij. In de RAV zijn emissiefactoren opgenomen voor combinaties van stalsystemen en diercategorieën.
Regietafel	Bestuurlijk overleg met wethouders van Flevolandse gemeenten en afgevaardigden van ketenpartners/ belangengroepen.
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	RVO is onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Ondernemend Nederland kan bij RVO terecht met vragen op het gebied van duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Zij bieden voorlichting en advies, financiering, de juiste contacten of gewoon een goed gesprek, ze stellen regelingen op, voeren ze uit en zorgen dat wetten en regels worden nageleefd.

Stikstofdepositie

Het neerslaan van stikstof uit de lucht op een oppervlakte. De depositie wordt uitgedrukt in mol per hectare per jaar (mol/ha/jaar)

Stikstofgevoelig habitatype

Elk habitatype (type natuur) kent een Kritische Depositiewaarde. De KDW is de grens waarboven bij toename van de depositie de kans bestaat op significant negatieve effecten op de natuur. Een habitatype wordt als stikstofgevoelig aangeduid als de KDW beneden of rond de 2400 mol per hectare per jaar ligt. Als de daadwerkelijke depositie hoger is dan de KDW, spreken we van overbelasting door stikstof.

Stikstofstripper

Een stikstofstripper is een technische installatie die de stikstof uit dierlijke mest haalt en vastlegt in een grondstof voor kunstmest.

Vermesting

Vergroting van de voedselrijkdom van de bodem met een sterke groei en vermeerdering van bepaalde dier- en plantensoorten tot gevolg. Dit gaat ten kosten van andere soorten, waardoor de biodiversiteit sterk afneemt.

Verzuring

Toename van verzurende stoffen in de bodem, waardoor ecosystemen worden aangetast.

Wet natuurbescherming

Nederlandse wet die de bescherming regelt van gebieden in het kader van de Habitat- en Vogelrichtlijn, waaronder de Natura 2000-gebieden.

Colofon

Dit is een uitgave van:

Afdeling Strategie en Beleid
Provincie Flevoland
Visarenddreef 1
Postbus 55
8200 AB Lelystad

Contact:

T 0320 – 265 265
E info@flevoland.nl
W www.flevoland.nl

Maart 2022

